

vejledning

på efterskole

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	3
Problemstilling.....	3
Problemformulering.....	4
Afgrænsning og metode.....	4
Et velunderbygget valg.....	5
At lære at vælge.....	5
Krumboltz' vejledningsteori.....	6
Social læring og Self-efficacy.....	6
Faktorer af betydning for karrierevalg.....	7
Individuelle faktorer.....	7
Miljømæssige faktorer.....	7
Tidligere læringserfaringer.....	8
Instrumentelle læringserfaringer.....	8
Associative læringserfaringer.....	8
Nye læringserfaringer.....	8
Problemløsningsfærdigheder.....	8
Antagelser og generaliseringer.....	9
Karriereudforskning.....	9
Efterskolens særlige vejledningsmuligheder.....	9
Relationen mellem vejleder og elev.....	10
Inddragelse af andre lærere.....	10
Tilrettelæggelse af aktiviteter.....	11
Efterskolens hverdag.....	11
Vejlederrollen.....	11
Efterskolevejledning i praksis.....	12
Vejledningsmetoder.....	12
Opsamling og konklusion.....	13
Perspektivering.....	13
Litteraturliste.....	14

Indledning

I de senere år har der i Danmark været stor opmærksomhed på effekten af vores uddannelsessystem. Fra erhvervslivet og visse politiske partier har der været et tydeligt ønske om at forkorte uddannelsestiden bl.a. ved at nedbringe unge menneskers frafald og omvalg i ungdomsuddannelserne, og i denne sammenhæng er vejledning blevet fremhævet, som en vigtig faktor.

Jævnfør den kommende erhvervsskolereform bliver der skåret i den enkelte unges mulighed for at modtage vejledning. Den individuelle vejledning forbeholdes for fremtiden de unge, som i starten af 8. klasse bliver erklæret ikke uddannelsesparate. De resterende forventes at kunne klare sig med kollektiv og digital vejledning¹. Jeg betvivler, at et positivt resultat af en parathedsvurdering i 8. klasse betyder, at man samtidig er fuldstændig afklaret i sit uddannelsesvalg. Jeg kan derimod frygte, at denne nedskæring i vejledningen vil betyde endnu flere frafald og omvalg. Jeg deler min bekymring med Lektor Peter Plant, som er fortaler for, at vejledning skal være et tilbud for alle. Han fremhæver, at skjulte vejledningsbehov også blandt de veltilpassede unge kan komme til udtryk senere i karrieren, og at det da kan være ekstra omkostningsfuldt at skifte karrierevej².

Problemstilling

Jeg arbejder til daglig som vejleder på en efterskole. Vejledningen på efterskoler skal ifølge lovgivningen stå mål med den vejledning, som UU-vejledere tilbyder eleverne på tilsvarende klassetrin i folkeskolen³. Vi er således ikke direkte afhængige af den kommende reform men har selv ansvaret for tilrettelæggelse af vejledningen. På efterskolen er vi forpligtet over for Efterskoleforeningens Vejledningssyn, hvor et af formålene for vejledningen er: *"at gøre alle unge livsduelige, uddannelsesparate og i stand til at træffe kompetente valg for fremtiden"*⁴. Jeg hæfter mig ved, at begrebet uddannelsesparat og det at være i stand til at træffe et uddannelsesvalg er adskilt i formuleringen. Jeg tænker, at der ikke nødvendigvis er en direkte sammenhæng mellem uddannelsesparathed og valgparathed. Jeg forestiller mig, at et ungt menneske skal være parat til at træffe et uddannelsesvalg, før det er muligt at vurdere uddannelsesparathed. Jeg ser således valgparathed som et yderst essentielt element i vejledningen.

I kraft af efterskolens kostskoleform møder jeg eleverne på stort set alle tider af døgnet og ikke kun i vejledningssammenhænge. Jeg overvejer hvilke fordele, der kan være ved vejlederens tilstedeværelse i elevernes

---

¹ Undervisningsministeriet, 2014.

² Plant, 2013.

³ Efterskoleforeningens hjemmeside.

⁴ Efterskoleforeningen, 2013.

dagligdag. John D. Krumboltz har i sine vejledningsteorier været særligt fokuseret på arbejdet med karriere-læring, og han beskriver bl.a. vejledningsmetoder, som involverer rollemønstre og karriereudforskning⁵. Jeg forestiller mig, at Krumboltz' tanker hænger godt sammen med efterskolens særlige muligheder for vejledning. Jeg er derfor interesseret i at undersøge, hvorledes efterskolevejledningen kan benytte Krumboltz' ideer set i forhold til at styrke efterskoleelevernes valgparathed.

Problemformulering

På hvilken måde kan vejledning med afsæt i Krumboltz' teorier og med fokus på udnyttelse af efterskolens særlige vejledningstilbud bidrage til at flere unge på efterskoler træffer et mere velunderbygget valg.

Afgrænsning og metode

I besvarelsen af problemformuleringen vil jeg arbejde med nedenstående elementer og inddrage erfaringer fra min efterskole:

- Jeg vil indledningsvis med afsæt i artiklen: Valgkompetence og vejledning⁶ afklare og uddybe begrebet "et velunderbygget valg."
- Jeg vil med inddragelse af udvalgte teoretikere begrunde mit valg af Krumboltz som gennemgående teori i denne opgave.
- For at forstå de unges baggrund og forudsætninger for at træffe et uddannelsesvalg vil jeg beskrive og analysere de dele af Krumboltz' karrierevalgsteorier, som omhandler faktorer af betydning for karrierevalg.
- Jeg vil beskrive Krumboltz' tanker om karriereudforskning set i forhold til unge mennesker.
- I belæringen af efterskolens særlige vejledningstilbud vil jeg tage afsæt i Rie Thomsens erfaringer fra hendes undersøgelser af vejledning på henholdsvis en højskole⁷ og på efterskoler⁸ og bidrage med erfaringer og betragtninger fra min egen efterskole.
- Jeg vil analysere og diskutere vejlederens rolle i forbindelse med karriereudforskning ud fra Krumboltz' teorier.
- Afslutningsvis vil jeg beskrive efterskolevejledningen i praksis samt foreslå udvalgte vejledningstilbud.

---

⁵ Højdal & Poulsen, 2007.

⁶ Højdal, 2005.

⁷ Thomsen, 2009.

⁸ Thomsen & Jensen, 2011.

Et velunderbygget valg

Når jeg anvender begrebet et velunderbygget valg, er det absolut ikke entydigt, hvordan det kan forstås. Forståelsen afhænger fuldstændigt af hvilken vinkel, vi anskuer begrebet fra. Ser vi på de unges uddannelsesvalg fra lovgivningens vinkel, mødes vi med fokuspunkter som uddannelsesparathed, reducere af frafald og arbejdsmarkedets fremtidige behov for uddannet arbejdskraft⁹. Hvorvidt et ungt menneskes valg betegnes som godt, vil i denne sammenhæng ofte blive vurderet ud fra, om valget opfylder sådanne samfundspolitiske mål.

Når vi ser på begrebet et velunderbygget valg fra individets perspektiv tegner der sig et andet billede. Forudsætningerne for et velunderbygget valg afhænger i individperspektivet af hvilket menneskesyn vejlederen har. Efterskoleforeningens vejledningssyn tager efter min tolkning afsæt i et konstruktivistisk menneskesyn og har derfor fokus på de unges mulighed for udvikling af evner og kompetencer, og ikke mindst på de unges egen indflydelse på denne udvikling. Et velunderbygget valg vil set fra en konstruktivistisk vinkel betyde, at valget opleves som meningsfyldt og værdifuldt for den vejlede¹⁰.

I artiklen Valgkompetence og vejledning fremhæves ud over det velunderbyggede valg også det velinformerede og det realistiske valg. I min forståelse vil en grundig konstruktivistisk udforskning af valgmuligheder¹¹ samtidig betyde, at den vejlede udforsker de relevante informationer, der knytter sig til valget og ligeledes hjælpes til at reflektere over, hvorvidt valget synes realistisk set i forhold til f.eks. motivation og personlige kompetencer.

I denne opgave anvender jeg begrebet et velunderbygget valg set fra individperspektivet. Jeg ser et velunderbygget valg, som et for individet meningsfyldt og værdifuldt valg, som samtidig bygger på relevant information og refleksioner over valgets realisme.

At lære at vælge

Ifølge sociologen Thomas Ziehe er evnen til at vælge blevet særdeles vigtig for unge mennesker i senmoderiteten. Han beskriver, hvorledes de unge er blevet frigjort fra fastsatte normer og traditioner, og at de unge som følge deraf konstant må træffe valg i arbejdet med at udvikle deres identitet¹². Hvis valg således er identitetsskabende, og et vilkår der gentager sig livet igennem, vil det være oplagt i efterskolevejledningen at arbejde med at lære at vælge.

---

⁹ Hansen & Frederiksen, 2012.

¹⁰ Højdal, 2005.

¹¹ Højdal, 2005.

¹² CEFU, 2009.

Opmærksomhed på menneskers behov for at træffe valg livet igennem, finder vi ligeledes hos vejledningsteorien CIP. CIP-teorien fremhæver, at vejledningen skal give den vejledte viden, færdigheder og attituder, som bringer den vejledte i stand til at træffe valg. Her tænkes ikke kun på de valg, der skal træffes her og nu. CIP mener, at vejledning skal bidrage til, at mennesker udvikler varige kompetencer for beslutningstagning og problemløsning¹³.

Ifølge vejledningsteoretikeren Linda Gottfredson er de unges uddannelsesvalg ikke frit og ubegrænset. Gottfredson beskriver, hvorledes unge mennesker ubevidst udelukker visse erhverv fra deres overvejelser om uddannelsesvalg på baggrund af sociale påvirkninger i deres opvækst. Hun fremhæver, at de unges uddannelsesvalg i høj grad er et forsøg på at opnå en social acceptabel status¹⁴. For at udvide de unges valgperspektiv og påvirke deres afgrænsninger vil det ifølge Gottfredson være interessant at bringe nye oplevelser, erfaringer og informationer ind i vejledningen¹⁵.

I min undersøgelse af Krumboltz' teorier, forventer jeg at finde elementer, som kan bidrage til at styrke og udvikle de unge menneskers evne til at foretage valg både efter efterskolen og i fremtiden, som både Ziehe og CIP fremhæver vigtigheden af. Jeg er desuden vidende om, at Krumboltz beskæftiger sig med vejledning der, ligesom Gottfredson anbefaler det, forsøger at bidrage til stimulering af de unges udforskning af karriermuligheder. Jeg mener desuden, at det konstruktivistiske menneskesyn, som jeg uddrager af efterskoleforeningens vejledningssyn, stemmer fint overens med Krumboltz teorier.

Krumboltz' vejledningsteori

John D. Krumboltz beskriver i sin vejledningsteori baggrunden for individets karrierevalg og ligeledes de faktorer, der påvirker valget. Han forsøger at sammenkæde teori og praksis og arbejder på at udvikle aktiviteter til stimulering af karriereudforskning. Krumboltz har bl.a. sit udgangspunkt i Albert Banduras teorier om erfaringsbaseret læring og personlighedens dannelse¹⁶.

Social læring og Self-efficacy

Krumboltz fremhæver den sociale konteksts betydning for personlighedens dannelse og for udvikling af læringserfaringer. Krumboltz anser samtidig ligesom Bandura mennesket for at være et intelligent handlende individ, som har mulighed for aktivt at påvirke det omgivende miljø. *"Krumboltz vægter således den gensidige sammenhæng, der er mellem individet, dets handlinger og det miljø, de udspiller sig i"*¹⁷.

---

¹³ Højdal & Poulsen, 2007.

¹⁴ Højdal & Poulsen, 2007.

¹⁵ Fischer, 2014.

¹⁶ Højdal & Poulsen, 2007.

¹⁷ Højdal & Poulsen, 2007 s. 103.

Krumboltz er ligesom Bandura opmærksom på, hvorledes et menneskets opfattelse af egen formåen - Self-efficacy har betydning i karrierevalgsprocesser. Krumboltz' teorier indeholder således tanker om de subjektive antagelser, et menneske har om sig selv, og om hvad mennesket tror, det er i stand til at klare i en given sammenhæng.

Faktorer af betydning for karrierevalg

Ifølge Krumboltz påvirkes mennesket af forskellige faktorer, som er baggrunden for udvikling af antagelser og generaliseringer, som efterfølgende fører til individets valg og handlinger. Krumboltz deler disse faktorer op i fire kategorier¹⁸, som jeg vil uddybe i de følgende afsnit:

1. Individuelle faktorer.
2. Miljømæssige faktorer.
3. Tidligere læringserfaringer.
4. Problemløsningsfærdigheder.

Individuelle faktorer

Individuelle faktorer handler ifølge Krumboltz om personlige forhold som f.eks.: *"genetiske faktorer, særlige evner og personlige karakteristika - herunder de antagelser, personen har om sine evner"*¹⁹. I efterskolevejledningen møder jeg en blandet flok af unge mennesker, og jeg genkender, at ikke alle elever har samme eller ikke selv forventer at have samme muligheder på baggrund af deres forskellige personlige og arvelige egenskaber.

Miljømæssige faktorer

Miljømæssige forhold kan ifølge Krumboltz være af social, kulturel, politisk og økonomisk art og vil ofte ligge uden for individets indflydelse. Krumboltz er opmærksom på, at der som følge af miljømæssige faktorer kan være begrænsninger i udbuddet af læringsmuligheder inden for individets rækkevidde, og at dette derfor kan afgrænse individet fra nogle karrierevalg. Med hensyn til varierende miljømæssige baggrunde kan jeg genkalde mig adskillige eksempler på elever, som har fravalgt uddannelser på baggrund af f.eks. uddannelsesstedets geografiske placering eller af økonomiske årsager. Jeg kan ligeledes tilslutte mig tanken om, at nogle unge mennesker ubevidst fravælger visse uddannelser ud fra sociale påvirkninger i nærmiljøet. Som også Linda Gottfredson beskriver, kan der være uddannelser eller job, som slet ikke optræder som reelle muligheder i den unges bevidsthed²⁰.

---

¹⁸ Højdal & Poulsen, 2007.

¹⁹ Højdal & Poulsen, 2007 s. 105.

²⁰ Højdal & Poulsen, 2007.

Tidligere læringserfaringer

Som den tredje faktor af betydning for karrierevalg beskriver Krumboltz tidligere læringserfaringer. Krumboltz opdeler læringserfaringer i henholdsvis instrumentelle og associative læringserfaringer.

Instrumentelle læringserfaringer

*"Når læring finder sted på baggrund af positiv eller negativ feedback fra omgivelserne, er der tale om instrumental læring"*²¹. Vores lyst til at påbegynde en opgave hænger således nøje sammen med, hvilke erfaringer vi har fra tidligere lignende opgaver. Vi er mest tiltrukket af opgaver, som tidligere har givet os positiv feedback. Instrumentelle læringserfaringer leder mine tanker hen på en efterskoleelev, som synes at have positive erfaringer med låsesmedsfaget. Både elevens far og bror arbejder som låsesmed, og eleven taler med stor glæde og sikkerhed om sin fremtidige karriere inden for dette fag. Jeg forestiller mig, at eleven gentagne gange har oplevet positiv feedback i situationer, hvor han har hjulpet sin far.

Associative læringserfaringer

Associativ læring foregår mere indirekte f.eks. ved at møde en engageret fagperson, som kan stimulere til interesse for netop dette fag. Associative læringserfaringer kan også give negativ stimuli og medføre, at individet fravælger dette erhverv. På efterskolen har vi i år haft en anlægsgartner ansat på deltid som træner for vores drengefodboldhold. Jeg vil mene, at der er tale om associative læringserfaringer, når jeg netop i år kan mærke en øget interesse for anlægsgartnerfaget blandt fodboldrengene. Fodboldtræneren har været en form for rollemodel, som har inspireret en håndfuld af drengene til at undersøge et nyt erhverv.

Nye læringserfaringer

I efterskoleformen mener jeg, at der er god mulighed for at give eleverne nye læringserfaringer bl.a. i kraft af, at eleverne på efterskolen bliver mødt af nye lærere og dermed får ny feedback. Det kan give eleverne lyst til at yde en indsats på områder, hvor de tidligere har haft negative oplevelser.

Problemløsningsfærdigheder

Krumboltz bringer problemløsningsfærdigheder på banen som den fjerde faktor med betydning for karrierevalg. Problemløsningsfærdigheder er individets personlige stil og metode til løsning af problemer og udvikles ifølge Krumboltz i samspillet mellem læringserfaringer, genetiske faktorer, evner og miljømæssige faktorer. Krumboltz fremhæver følgende færdigheder som særligt vigtige i forbindelse med karrierevalg: *"at kunne identificere sine værdier, at sætte mål, at forudse resultat af forskellige valg, generere alternativer, at søge information og at kunne planlægge og generalisere"*²². Mange af de ovennævnte færdigheder er efter min vurdering langt fra færdigudviklede hos unge mennesker i efterskolealderen, og jeg mener, at de unge kan have brug for støtte og vejledning til eksempelvis at kunne identificere værdier og forudse resultater af valg.

---

²¹ Højdal & Poulsen, 2007 s. 107.

²² Højdal & Poulsen, 2007 s. 111.

Antagelser og generaliseringer

Et samspil mellem de fire typer af faktorer fører, som Krumboltz beskriver det til de antagelser og generaliseringer, som danner grundlaget for selve valget. Det kan blandt andet være antagelser om egne evner og præstationer, opfattelser og generaliseringer om adgangen til specifikke uddannelser og individets opfattelse af egne færdigheder i problemløsning. Hver enkelt efterskoleelev har således sine egne subjektive antagelser og generaliseringer omkring alt, hvad der knytter sig til uddannelsesvalget. De unge bringer disse antagelser om sig selv og det omgivende samfund i spil, når de vælger til og fra. Denne viden er efter min mening overordentlig vigtig at bringe ind i efterskolevejledningen, hvis eleverne skal kunne træffe et velunderbygget valg. Jeg synes, det er interessant, hvordan det i vejledningen kan være muligt, at "skubbe til" elevernes antagelser og generaliseringer og på den måde udvide deres valgperspektiv.

Karriereudforskning

Ud over baggrunden for menneskers valg beskæftiger Krumboltz sig med en mere praktisk indgangsvinkel til vejledning, hvor han opfordrer til vejledningsaktiviteter, der kan stimulere til karriereudforskning. Udgangspunktet og argumenterne for det praktiske vejledningsarbejde finder Krumboltz i baggrunden for menneskers valg, som jeg har beskrevet i de foregående afsnit. Krumboltz forventer med sit syn på menneskets mulighed for udvikling, at kunne påvirke menneskers forudindtagede antagelser. Krumboltz anbefaler med dette i tankerne et varierende sæt af vejledningsaktiviteter, som kan bidrage til, at den vejledte møder nye og varierede vinkler på uddannelse og erhverv.

"For at forbedre menneskers mulighed for at vælge, må vejledere derfor hjælpe dem med at udforske nye aktiviteter og udvikle nye interesser, frem for blot at effektuere de ønsker, der baserer sig på deres tidligere, begrænsede erfaringer"²³.

Efterskoleelever må i kraft af deres unge alder have særligt begrænsede erfaringer. Jeg møder hvert år en del elever, som jeg anser for at have et forholdsvis snævert syn på deres uddannelsesmuligheder. Ligeledes møder jeg, hvad jeg vil kalde spinkle begrundelser for valg og fravalg af uddannelse eller erhverv. Som følge af disse betragtninger anderkender jeg behovet for anvendelse af mange forskellige vejledningsaktiviteter, som kan give anledning til udforskning af nye aktiviteter og udvikling nye interesser.

Efterskolens særlige vejledningsmuligheder

Som efterskolevejleder har jeg nogle særlige vilkår og muligheder for vejledning. Efterskolen er en kostskole, hvor eleverne går i skole, spiser, sover, laver fritids- og aftenaktiviteter mm. Jeg er ligeledes på arbejde på forskellige tider af døgnet og møder som følge heraf eleverne i mange forskellige sammenhænge.

---

²³ Højdal & Poulsen, 2007 s. 114.

Rie Thomsen og Ulla Højmark har lavet en sammenfattende beskrivelse af efterskolens særlige rammer for vejledning. Jeg har udvalgt følgende områder, som jeg vil beskæftige mig med: relationen mellem vejleder og elev, inddragelse af andre lærere og tilrettelæggelse af aktiviteter²⁴.

Relationen mellem vejleder og elev

Efterskolevejlederen har mulighed for at opbygge et nært kendskab til eleverne og etablere gentagen og jævnlig kontakt²⁵. Jeg ser det nære kendskab og den gode relation som en stor fordel i forbindelse med vejlederens forståelse af de individuelle og miljømæssige faktorer, som ifølge Krumboltz har betydning for karrierevalget. Hvis jeg som vejleder forstår elevens baggrund og tanker, må det være lettere at tilrettelægge relevante vejledningsaktiviteter for eleven.

Efterskolens muligheder dækker også over ikke planlagt vejledning, som når en elev møder mig på skolens område, og vi tager en spontan og uformel vejledningssnak. Min fornemmelse er, at eleverne sætter stor pris på muligheden for disse uformelle stunder. Jeg oplever, at nogle elever virker mere frie i disse uformelle samtaler end ved en på forhånd aftalt vejledningssamtale.

De uformelle samtaler foregår også nogle gange om aftenen på fællesområderne. Det kan give anledning til, at andre elever lytter med eller bidrager til samtalen. Vejledning på fællesarealer kan ifølge Rie Thomsen give nogle særlige deltagelsesmuligheder frem for individuelt tilrettelagt vejledning. Andre elever kan f.eks. lytte med og opleve, hvad andre får svar på, eller de kan få inspiration til selv at stille spørgsmål²⁶. Jeg oplever ind i mellem, at vejledningssnakken udvikler sig til en form for fælles vejledning, hvor flere elever og jeg har en fælles samtale om de involverede elevers tanker og refleksioner om uddannelse. I sådanne fælles samtaler vil eleverne ofte på skift selv fortælle, lytte og stille spørgsmål til hinanden. Det kan være inspirerende for den enkelte elev og give anledning til, at de opnår ny forståelse af deres situation og deres muligheder²⁷.

Inddragelse af andre lærere

På efterskoler er der ofte et tæt samarbejde mellem faglærere, kontaktlærere og vejleder. Dette giver gode muligheder for, at eleven kan modtage feedback angående f.eks. fagligt niveau og motivation fra forskellige lærere. Jeg tænker, at denne feedback kan give anledning til udvikling af nye læringserfaringer eller revurdering af tidligere læringserfaringer. Rie Thomsen nævner desuden muligheden for at udnytte samarbejdet mellem faglærere og vejleder i forbindelse med elevernes OSO-opgave. Dette kan efter min overbevisning give anledning til ekstra fordybelse hos eleven og yderligere refleksion over fremtidsmuligheder.

---

²⁴ Thomsen & Jensen, 2011.

²⁵ Thomsen & Jensen, 2011.

²⁶ Thomsen, 2009.

²⁷ Thomsen, 2009.

Tilrettelæggelse af aktiviteter

På grund af både elever og vejleders tilstedeværelse i efterskolens hverdag er det oplagt at tilrettelægge vejledningsaktiviteter på varierende tidspunkter og med forskelligt indhold. Aktiviteterne kan være forskellige typer af foredrag og workshops, vejledningsseancer i større og mindre grupper og praktikforløb inden for skolens rammer. I afsnittet om efterskolevejledning i praksis vil jeg komme med konkrete eksempler på sådanne aktiviteter.

Efterskolens hverdag

Efterskoledagen strækker sig fra kl. 8 om morgenen og til sidst på eftermiddagen afbrudt af spisepauser og enkelte fritimer. Den lange skoledag kan udover boglige fag indeholde et varieret udbud af valgfag lige fra idræt, filosofi og førstehjælp til værkstedsfag, hvor eleverne har mulighed for at afprøve nye aktiviteter.

Som tidligere nævnt møder eleverne en blandet skare af voksne i dagligdagen. Skolens pedel, SFO medarbejdere og kontorpersonale har også aftenvagter på efterskolen. Alle elever arbejder ligeledes en uge i skolens køkken i løbet af skoleåret. I denne uge deltager de ikke i den almindelige undervisning men har et "fuldtidsjob" med tilberedning og servering af mad til hele efterskolen i samarbejde med køkkenpersonalet. Jeg tænker, at det kan give anledning til erhvervsmæssig inspiration at møde voksne med baggrund i forskellige erhverv.

Vejlederrollen

Krumboltz forholder sig kritisk til den form for vejledning, som har til formål at matche individ og erhverv. Vejledning skal i stedet ifølge Krumboltz ses som en læringsproces, og han anbefaler, at vejlederen indtager en rolle som facilitator af forskellige læreprocesser. Vejlederens opgave er således at tilrettelægge vejledningsforløb, som kan bidrage til, at den vejledte bearbejder generaliseringer, tilegner sig nye læringserfaringer og får mulighed for at se sig selv i et bredere perspektiv. Vejlederens rolle vil med baggrund i Krumboltz' tanker skifte mellem funktioner som f.eks. vejleder, underviser, coach og mentor. Krumboltz ser også en vigtig vejlederopgave i at motivere og stimulere den vejledte til at give sig i kast med nye aktiviteter for at skabe grobund for nye læringserfaringer²⁸.

Jeg synes, at Krumboltz syn på vejlederens rolle passer overordentlig fint sammen med mine vilkår som efterskolevejleder. Det virker naturligt for mig, at min rolle som vejleder varierer i løbet af hverdagen på efterskolen. I traditionelle vejledningssamtaler indtager jeg den typiske rolle som vejleder, i forbindelse med foredrag og workshops er jeg organisatoren og/eller underviseren, og mentorrollen kender jeg fra de spontane og uformelle vejledningssnakke. Jeg er blevet særligt inspireret af Krumboltz' tanker, om vejlederen som facilitator af læringsprocesser. Jeg tænker, at jeg f.eks. kan være igangsætter af møder eller aktiviteter mellem en eller flere elever og skolens fagpersoner med henblik på at udvide elevernes perspektiv. I år har en af vores elever f.eks. været medhjælper i skolens SFO en eftermiddag om ugen. Jeg vil for fremtiden overveje, om der kan laves lignende aftaler med eksempelvis pedel- eller kontorpersonale. Når vejlederen

---

²⁸ Højdal & Poulsen, 2007.

indtræder i rollen som igangsætter, er det efter min mening vigtigt efterfølgende at hjælpe eleverne med at evaluere og reflektere over deres nye læringserfaringer.

Efterskolevejledning i praksis

Vejledningen på efterskolen består af individuelle samtaler, gruppevejledning og fælles information. Efterskolevejledningen indeholder ligeledes forskellige aktiviteter: praktik, brobygning og OSO-opgave, som stemmer fint overens med ideen om karrieudforskning. Derudover afholder vi foredrag med besøg fra forskellige uddannelsesinstitutioner. Vi benytter os desuden af det store bagland, vi har i form af forældre. En gang om året inviterer vi forældrene til komme og give en 3-5 minutters intro til deres job og uddannelse. Efter introen udvælger eleverne et eller flere jobs, som de er interesserede i at høre mere uddybende om. Eleverne får på denne måde et indblik i mange forskellige uddannelser. Jeg er ligeledes kommet i tanke om et andet arrangement, som jeg efter arbejdet med Krumboltz teorier har fået lyst til at afprøve: "Vis mig din skoletaske." Dette arrangement kan afvikles ved at invitere tidligere elever, som er i gang med en uddannelse. De tidligere elever skal så medbringe deres skoletaske, som kan være fyldt med alt lige fra matematikopgaver til værktøj alt efter hvilken uddannelse, de er i gang med.

Jeg har fået øje på betydningen af mine kollegaer som rollemodeller for eleverne. Ligesom fodboldtræneren har været en inspiration for nogle drenge, forestiller jeg mig, at kollegaer fra andre fagområder kan bidrage til udvidelsen af elevernes erhvervskenndskab. Mine kollegaer kan desuden med deres feedback bidrage til, at de unge revurderer deres antagelser om sig selv.

Vejledningemetoder

Jeg har udvalgt to vejledningemetoder, som jeg er blevet inspireret til at afprøve efter arbejdet med Krumboltz' teorier og efterskolevejledningens vilkår, og som jeg mener kan understøtte eleverne i at træffe et mere velunderbygget valg. Det drejer sig om jobkort og vejledning i fællesskaber.

Vejledningsteorien SCCT beskriver et vejledningsforløb, som tager afsæt i brugen af jobkort. Den vejledte sorterer kortene i bunker efter kategorierne: ville ikke vælge, ville måske vælge og ved ikke. Den efterfølgende samtale tager udgangspunkt i prioriteringerne og har til formål at belyse individets selvantagelser og generaliseringer om job og dermed give anledning til revurdering af evner og krav²⁹. Efterfølgende vil det være oplagt at undersøge de nye alternativer, som er opstået i processen.

Inspireret af mine uformelle vejledningssnakke med eleverne, har jeg fået lyst til at opsøge mere af denne type vejledning. På efterskolen oplever jeg mange fællesskaber, hvor det som vejleder kan være relevant at

---

²⁹ Højdal & Poulsen, 2007.

færdes. Fællesskaber kan f.eks. være spisesituationer, aftensaktiviteter og klasser, hvor jeg med min tilstedeværelse kan gøre mig endnu mere synlig og tilgængelig for spørgsmål³⁰.

Opsamling og konklusion

I afklaringen af begrebet "et velunderbygget valg" besluttede jeg ud fra Efterskoleforeningens vejledningssyn at beskue begrebet fra individets vinkel og med en konstruktivistisk baggrund. Jeg kom frem til, at et velunderbygget valg på samme tid skal være meningsfyldt og værdifyldt for den vejledte og ligeledes bygge på information og overvejelser om realisme.

I begrundelsen for valg af Krumboltz som gennemgående teori fandt jeg støtte i CIP og Ziehes tanker om vigtigheden af at kunne træffe valg og i Gottfredsons tanker om unges fravalg af erhverv på baggrund af sociale faktorer.

I undersøgelsen af faktorer med betydning for valg af uddannelse kom jeg frem til, hvorledes individuelle og miljømæssige faktorer, tidligere læringserfaringer og problemløsningsfærdigheder i samspil fører til de unges antagelser og generaliseringer, som efterfølgende danner grundlaget for valg og fravalg af uddannelser. Jeg er blevet ekstra opmærksom på behovet for et bredt udbud af vejledningsaktiviteter, som kan påvirke de unges antagelser og generaliseringer. I min beskrivelse af Krumboltz' tanker om karriereudforskning blev dette behov yderligere tydeliggjort for mig som et yderst vigtigt bidrag til efterskoleelevernes mulighed for at træffe et mere velunderbygget valg.

Min belysning af efterskolens særlige vejledningsvilkår viser, at jeg har gode muligheder for gentagen og jævnlig kontakt og således kan skabe gode relationer mellem eleverne og mig som vejleder. Jeg kan ligeledes drage fordel af at inddrage andre kollegaer i vejledningsssammenhænge, og jeg kan udnytte kostskoleformen til planlægning af et varierende udbud af vejledningsrelevante aktiviteter.

Analysen af vejlederens rolle ud fra Krumboltz teori har gjort mig opmærksom på de forskellige roller, jeg indtager som vejleder. Jeg er blevet inspireret til at gøre mig flere erfaringer med rollen som igangsætter af flere og nye vejledningsaktiviteter også med inddragelse af kollegaer fra andre faggrupper.

I beskrivelsen af efterskolevejledning i praksis bemærkede jeg, at vi allerede nu har flere aktiviteter, som kan give anledning til et udvidet karriereskab, og jeg fik øje på nye muligheder f.eks. en bedre udnyttelse af mine kollegaer som rollemodeller for eleverne. Tankerne om elevernes behov for revurdering af selvantagelser og efterskolevejledningens vilkår inspirerede mig til at fremhæve brugen af jobkort og vejledning i fællesskaber som relevante vejledningsmetoder.

Perspektivering

Efter at have arbejdet med unges valgparathed, er jeg blevet bekræftet i vigtigheden af, at alle unge har mulighed for vejledning. Min bekymring angående de kommende parathedsvurderinger i 8. klasse er ikke

---

³⁰ Thomsen, Skovhus og Buhl, 2013.

blevet mindre. Man kan som Marianne Koch overveje, om ikke tingene bliver vendt på hovedet, når man laver parathedsvurderingen, før man arbejder med de unges udvikling af relevante kompetencer³¹. Jeg håber, at fremtidens vejledning vil have fokus på udvikling af de unges kompetencer og valgparathed frem for fokus på vurdering af uddannelsesparathed.

Litteraturliste

CEFU (2009)	Når fremtiden tegner sig. Rapport om uddannelsesvalg og vejledning i Frederikshavn og Hjørring kommuner.
Efterskoleforeningen (2013)	Efterskoleforeningens Vejledningssyn. Se bilag 1.
Efterskoleforeningens hjemmeside:	Love og bekendtgørelser for vejledning: http://www.efterskoleforeningen.dk/da/Paedagogiske-temaer/Vejledning/Love-og-Bekendtg%C3%B8relser-vejledning
Fischer, Jette (2014)	PowerPoints fra modulet valg og valgprocesser.
Hansen, Erik Møller & Frederiksen, Per Bredholdt (2012)	Vejlederens regelsamling. Vejledningsloven med kommentarer. Schultz.
Højdal, Lisbeth (2005)	Valgkompetence og vejledning. Artikel i Vejbred- En antologi om vejledning. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
Højdal, Lisbeth & Poulsen, Lene (2007)	Karrierevalg. Teorier om valg og valgprocesser. Forlaget Studie og Erhverv A/S.
Højdal, Lisbeth (2014)	PowerPoints fra modulet valg og valgprocesser.
Koch, Marianne (2014)	Uddannelsesparathed. Artikel/indlæg på bloggen Afveje på Vejlederforum.
Plant, Peter (2013)	Alternativ. Artikel/indlæg på bloggen Afveje på Vejlederforum.

---

³¹ Koch, 2014.

Thomsen, Rie (2009)	Vejledning i fællesskaber - karrierevejledning fra et deltagerperspektiv. Forlaget Studie og Erhverv A/S.
Thomsen, Rie og Jensen, Ulla Højmark (2011)	Vejledning i samspil. Evaluering og dokumentation af efterskolens vejledning.
Thomsen, Rie; Skovhus, Randi Boelskifte og Buhl, Rita (2013)	At vejlede i fællesskaber og grupper. Forlaget Schultz.
Undervisningsministeriet (2014)	Erhvervsskolereformen, endelig aftaletekst.

Bilag 1:

Efterskoleforeningens Vejledningssyn

Hvad er de helt overordnede værdier. Hvad er vejledningen en del af

- Vejledning indgår som en integreret dimension i efterskolens arbejde med at danne og uddanne unge til at tage ansvar for eget liv i fællesskab med andre og understøtter den enkelte skoles værdigrundlag.
- Vejledning i efterskolen tager udgangspunkt i individet og er en proces, der har til formål at gøre alle unge livsduelige, uddannelsesparate og i stand til at træffe kompetente valg for fremtiden.

Hvad skal vejledningen handle om, - hvad skal de unge lære i vejledningen

- Vejledningsprocessen skaber muligheder for, at unge udvikler evner, kompetencer og holdninger og bliver bevidste om forhold af betydning for deres karrierevalg, så de styrkes i at tilrettelægge livsforløb og træffe reflekterede valg.
- Vejledningsprocessen styrker unge i deres overgange til og deltagelse i ungdomsuddannelse og arbejdsliv.

Rum og rammer

- Vejledningen udnytter efterskolens særlige rum med mulighed for alsidige, differentierede og meningsfulde vejledningstilgange og - aktiviteter.
- Efterskolens fællesskaber er et væsentligt rum for vejledningen.

Samarbejde

- Vejledningen foregår i samspil med de unge, deres forældre og eksterne samarbejdspartnere.

Etik

- Vejledningen tager afsæt i etiske principper om tillid, respekt, ligeværdighed, uafhængighed og åbenhed i vejledningen.